

CUMHURİYET DÖNEMİ SANAT ANLAYIŞINDA AİLE İMGESİ

Müjgan Sıkkaş¹

1 Yüksek lisans Öğrencisi, Dumlupınar Üniversitesi, mujgan.gtasarim@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1432-6960
I. Uluslararası Aile Kongresi ve Uluslararası Jüri'li Karma Sergi - Kütahya

ÖZ

Aile kavramı her ülkenin, toplumun temel yapısını oluşturmaktadır. Kısaca tanımlamalarda toplumun en küçük parçası olarak bahsedilse bile, geniş kapsamı ile birçok kavramı ve alanı içine alan, etkilenen ve etkileyebilen bir yapıya sahip olduğu bilinmelidir. Tarihi açıdan aile kavramının ilk ortaya çıkışı kesin olarak bilinmemektedir ancak böyle köklü bir geçmişe, tarihe sahip olduğu düşünülür ise yüzyıllardır bilinen bir yapının varlığından söz ederken geçirdiği gelişimler ve etkileşimlerin boyutu birçok alanda araştırma ve inceleme konusu olmaktadır. İlkel dönem anaerki aile yapısından, sanayi devrimi sonrası aile yapısı ve günümüz kent ailelerine kadar olan süreçte birçok değişim görülmektedir. Bu farklı aile yapılarını incelemeye başladığımızda benzer ve farklı yönler belirgin bir hal almaktadır. Özellikle toplumların farklı kültürel yapıları, çağın gereklilikleri gibi unsurlar aile yapılarını etkilemişlerdir. Bu farklılık ele alınarak makalenin sınırlaması olan cumhuriyet dönemi Türk toplum aile yapısı ve bu yapı içinde sanatın rolü temel konu olmaktadır. Cumhuriyet dönemi öncesi zorlu bir yaşam mücadelesinden çıkan Türk halkı için bu dönemde gerçekleşen devrim ve gelişmeler aile yapısında da etkili olmuştur. Daha önce karşılaşmadığı yenilik ve değişimlerin içinde kendini bulan bu yapı, aslında var olan potansiyelin nasıl gün yüzüne çıktığının da örneği olmaktadır. Türk kültürü birçok millete göre zengin bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde müzik, resim, dans, yemek, edebiyat ve daha birçok alan mevcuttur. Özellikle köklü bir tarihe sahip olan bu milletin, ortaya çıkardığı eserlerin her biri incelendiğinde sanatın içinde o dönemin şartları ve yaşayışı gibi birçok kültürel ve tarihsel eylemin başarılı sergilenişine tanık olunmaktadır. Tüm bu süreçlerde var olan aile kavramı ve yapısı yaşam şartlarının değişimi ile farklılaşmaya doğru gitmiştir. Toplumsal ve sanatsal açıdan ele alınan sanat anlayışında aile imgesi kavramı; Türk toplumunun sanata olan bakışı, yaklaşımı açısından tanıklık etmektedir. Diğer bir süreç ise ele alınan dönem içinde dünya geneli ailenin sanata olan yaklaşımı ve Türk toplumunda bu yaklaşımın boyutlarının etkileri incelenerek, cumhuriyet dönemi sanat anlayışında aile imgesi araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Cumhuriyet, Sanat,

Giriş

Problem Durumu

Aile kavramı her ülkenin, toplumun temel yapısını oluşturmaktadır. Kısaca tanımlamalarda toplumun en küçük parçası olarak bahsedilse bile, geniş kapsamı ile birçok kavramı ve alanı içine alan, etkilenen ve etkileyebilen bir yapıya sahip olduğu bilinmelidir. Tarihi açıdan aile kavramının ilk ortaya çıkışı kesin olarak bilinmemektedir ancak böyle köklü bir geçmişe, tarihe sahip olduğu düşünülür ise yüzyıllardır bilinen bir yapının varlığından söz ederken geçirdiği gelişimler ve etkileşimlerin boyutu birçok alanda araştırma ve inceleme konusu olmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada ele alınan dönem içinde ailenin sanata olan yaklaşımı ve Türk toplumunda bu yaklaşımın boyutlarının etkileri incelenerek, cumhuriyet dönemi sanat anlayışında aile imgesi bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. İlkel dönem anaerik aile yapısından, sanayi devrimi sonrası aile yapısı ve günümüz kent ailelerine kadar olan süreçte birçok değişim görülmektedir. Bu farklı aile yapılarını incelemeye başladığımızda benzer ve farklı yönler belirgin bir hal almaktadır. Özellikle toplumların farklı kültürel yapıları, çağın gereklilikleri gibi unsurlar aile yapılarını etkilemişlerdir. Bu farklılık ele alınarak makalenin sınırlaması olan cumhuriyet dönemi Türk toplum aile yapısı ve bu yapı içinde sanatın rolü temel konu olmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Türk kültürü birçok millete göre zengin bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde müzik, resim, dans, yemek, edebiyat ve daha birçok alan mevcuttur. Özellikle köklü bir tarihe sahip olan bu milletin, ortaya çıkardığı eserlerin her biri incelendiğinde sanatın içinde o dönemin şartları ve yaşayışı gibi birçok kültürel ve tarihsel eylemin başarılı sergilenişine tanık olunmaktadır. Tüm bu süreçlerde var olan aile kavramı ve yapısı yaşam şartlarının değişimi ile farklılaşmaya doğru gitmiştir. Toplumsal ve sanatsal açıdan ele alınan sanat anlayışında aile imgesi kavramı; Türk toplumunun sanata olan bakışı, yaklaşımı açısından tanıklık etmektedir. Diğer bir süreç ise ele alınan dönem içinde ailelerin sanata olan yaklaşımları ve etkileri incelenerek, cumhuriyet dönemi sanat anlayışında aile imgesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmaya konu olan Cumhuriyet dönemi sanat anlayışında aile imgesi için yurtiçi kaynaklarda araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında Cumhuriyet dönemi içinde örnekler ihap Hulusi Görey ve Türk Beşleri ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada kullanılan veriler nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli çerçevesinde literatür incelemesi olarak gerçekleştirilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Sanat

Mağara duvarlarında başlayıp günümüze kadar gelişerek gelen sanat teknoloji ile birlikte gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir. Teknoloji ile değişen yaşam koşulları sanatı da beraberinde etkilemiş ve özellikle sanayi devrimi ile ortaya çıkan teknolojik gelişmeler sanata yeni ortamlar oluşturmaya başlamıştır. Sanatçı kendi iç dünyasında yorumladığı, duygu ve düşüncelerin izlenimi sonucu ortaya çıkardığı eserlerle yaratıcılığı zorlayabilir hatta yeni bir evren de yaratabilir. Sanatta sınırlayıcı bir güç söz konusu değildir. Aksine özgür bir ortamda oluşturulan yaratılarda sanatın en üst noktaları görülmektedir. Sanat üzerine yüzyıllardır yapılmış ve yapılmakta olan birçok tanımlama bulunmaktadır. Fakat sanatın tanımlanması üzerine tek olarak kabuk edilmiş bir kuram yoktur. Bazı düşünürler sanat için bir arayıştır, sanat tanımlanamaz akıl ve mantık yoluyla bulunur veya sanat duyuların dışı vurumu, gerçeklikten kaçıştır gibi tanımlamalara başvururken bazıları ise sanatı; şekil, renk, çizgi gibi unsurların birleşiminden oluştuğu şeklinde daha teknik bir tanımlama yapmaktadırlar. Sanat kavramı oldukça eski zamanlarda bilinen ilk haliyle mağara duvarlarına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Tarihsel kökenine bakıldığında sanat kelimesi etimolojik anlamda Arapça olan “şan’at” kelime kökünden gelen üretmek, işçilik, hüner gibi anlamlara gelmekte olduğu görülmektedir. Kişinin hayata gözlerini açmasının ardından sanatla buluşması da başlamaktadır. Sanat hayatın her alanında kendini gösteren bir olgu, yaşam biçimi şeklini almaktadır. Eski bir halı, tarihi bir binada ya da bir köyün sokaklarında sanatla karşılaşabilirsiniz. Sanatın sadece müze veya sergi gibi alanlarda var olduğu düşüncesi yanıltıcıdır. Aksine günlük hayatta sürekli önünden geçtiğimiz eski bir mimari yapı, bir çeşme veya güncel sanattan örnekle trafoları süsleyen resim ve yazıların hepsi sanata birer örnek oluşturmaktadırlar. Eski Mısır, Mezopotamya, Yunan, Roma, İran gibi medeniyetlerden günümüze kadar gelen birçok sanat eseri bulunmaktadır. Tarihsel araştırmalar yapıldığında görülmektedir ki her sanat eseri oluşturulduğu dönemin izlerini ve şartlarını taşımaktadır. Tarihsel araştırmalar yapılırken sanat eserleri incelenerek dönem ve koşulları hakkında gerekli bilgilere ulaşım da sağlanmaktadır. Doğuda İslam Sanatında ikonografik öğelerin yasak oluşu ile hat sanatı ve mimari alanda gelişmelerin sağlanması, Çin’de kaligrafinin gelişim göstermesi de yine sanatın beslendiği dönem ve koşullardan etkilendiğine dair örnek oluşturmaktadır. Ayrıca yine sanat ilk dönemlerde aile içi ve kabililer arasında da farklılık göstermekteydi. Aydınlanma çağı sonrası sanat akımlarının oluşması ile sanatta yeni dönemlere geçilmiştir. Özellikle 20. Yy ile sanat kendini arayışlarda bulmuş ve zamanla yeni güncel sanat kavramlarını ortaya çıkarmıştır. 1990’larda dijital teknolojilerin gelişmesi ile de sanat dijital ortamlarda hayat bulmaya başlamış ve zamanla yeni bir sanat tanımlaması ortaya çıkmıştır: Dijital sanat. Güncel sanat mı? Çağdaş sanat mı? Çağdaş sanat kavramı, İngilizcedeki “contemporary art” kavramına karşılık gelmektedir. Ancak “contemporary art” kavramına karşılık güncel sanat kavramı da gösterilmektedir. Tam bu noktada bir kavram karmaşası yaşansa da çağdaş sanat olarak ele alınacak olan “contemporary art” kavramı modernist dönemin bitişi ile başladığı kabul edilen ve günümüze kadar ulaşan bir sanat akımıdır. Modern sanatın aksine çevre ve toplum bilinci ağır basan, teknoloji ve insan ilişkilerini ele alan üslup bakımından ortak bir birleştiricinin bulunmadığı sanat biçimidir. Modern sanatta kendine yeni bir alan yaratan sanatın içindeki radikal kırılmalar, çağdaş sanatta da üslupsuzlaşma ile çağdaş sanatçı artık sanat ile öznel ilişki kurmadan tek bir alanda yer almadan var olacaktır. Üslupsuzlaşma ile başlayan yeni yorumlamalar ve özgür ortam ile sınırları zorlayan sanatçı temsilden uzak salt sanat-felsefe ilişkisine dayalı yoruma açık bir ortamda yerini almaktadır. Dilediği amacı veya hiçbir amacı olmadan istediği sanatı üretmeye başlayan sanatçı temelde üsluptan ziyade sanatın kendisini ele almaktadır. Kavramsal sanat, minimalizm, performans sanatı, pop art, video sanatı, graffiti ve 1990’lar ve sonrası teknolojinin gelişmesi ile ortaya çıkan dijital sanat, çağdaş sanatın önemli dinamikleridir.

İnsanlar bilerek veya bilmeyerek yaşamlarının her diliminde, bazen az bazen de yoğun bir biçimde sanat ile ilişkilidirler. Çünkü insanlar günlük yaşamlarının her anında, doğrudan veya dolaylı olarak bir sanat nesnesi ile yüz yüze gelirler. Örneğin okuduğumuz bir kitabın kapağındaki grafik tasarım, markette

dolaşırken izlediğimiz ürün ambalajı üzerindeki illüstrasyon, bir otelin resepsiyonunda konsepti bütünleyen çini bir vazo, tiyatrodaki seyredilen bir oyun, evimizin duvarına astığımız yağlıboya tablo, otomobilde seyahat ederken dinlediğimiz müzik bunun göstergesidir. Bu gerçeklik, sanatın insanın yaşamında ve onu çevreleyen her ortamda sürekli var olduğunun kanıtlarıdır. Sanat, insanın vazgeçemediği gereksinimlerinden biridir. Çünkü sanat, insanın fizyolojik ve psikolojik yapısındaki boşluğu dolduran bir olgudur. Yani sanat, insanın ruhsal, duygusal, zihinsel ve fiziksel gereksinimlerini karşılayan, sanatçısına ve tüketicisine mutluluk veren bir olgudur (Mercin, 2019).

Aile Kavramı

Aile kavramı kısaca toplumun en küçük parçasını oluşturan yapıdır olarak adlandırılmış olsada bu kavram tarihi köken ve toplumsal yapı açısından incelendiğinde de karşımıza; sosyolojiyi, psikolojiyi, sanatı ve daha birçok akla gelebilecek alanı etkilemiş ve etkilenmiş bir kavramı ortaya çıkmaktadır. Etimolojik açıdan aile kavramı için birçok tanımlama yapılmıştır. Türk Dil Kurumuna göre aile kavramı; ‘Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik’ olarak tanımlanmıştır. ‘Sosyologlar ve tarihçiler aileyi bir birim olarak ele almışlardır. Böylece onları oluşturan bireylerin benzer şartları, kaynakları ve olanakları paylaştıklarını varsaymışlardır. Oysa aileler arasında olduğu gibi ailelerin içinde de birçok eşitsizlik vardır. Tek bir aile biçimi olduğunu varsaymak sınıf, toplumsal cinsiyet ve yaş bağlamında birçok önemli farkı reddetmektir’ (Pehlivan, O. 2017). Her toplumun kendi yapısına ait kavramları ve bu kavramlar ışığında yapılmış tanımlamaları bulunmaktadır. Yapılan her tanım farklı açıdan ele alınmış ve farklı kategorileri barındırmaktadır. Bazı insanlar aile kavramını kan bağı, evlilik ve aynı evi paylaşanların oluşturduğu kurum olarak görürken. Kan bağı olmaksızın aynı fikirde buluşup çalışan gruplar da aile olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’de aile kavramını yapı ve tarihi bakımından ele almak mümkündür. Yapısal olarak incelendiğinde aile kavramı; çekirdek aile, ataeril geniş aile, geçici geniş aile, parçalanmamış aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekirdek Aile: aile tanımlamasında da yer alan en yalın haliyle anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Ataeril geniş aile: çekirdek ailenin yanında çocukların da kurduğu aile ile genişleyen aile biçimi yani gelin, damat ve torun gibi kişiler ile oluşan yapıdır. Geçici geniş aile: aileyi oluşturan en temel kişiler olan karı kocanın kendi anne babası, kardeşleri gibi diğer akrabalar ile oluşan yapıdır. Parçalanmış aile: ailenin içinde gerçekleşen ölüm, boşanma gibi durumların yaşanması ile eşlerden birinin veya her ikisinin de bulmadığı yapıdır. Aile kavramı toplumu oluşturan en küçük birim olmuş olmasına rağmen, ayrıca o toplumun geleceğine yön veren bir oluşumdur. Türk toplumunda aile için yayın olarak kullanılan kavramlar vardır. Bu duruma en yaygın olan örnek ‘Eğitim ailede başlar’ sözü olmaktadır. Basit bir oluşum gibi gözükse de aslında çekirdek aile veya geniş aile fark etmeksizin bireyin gelişimini, hayata bakış açısını ve psikolojik durumunu etkileyen önemli bir etmendir. Aile ortamında mutlu veya mutsuz olan kişilerin toplum içinde kendilerini gösteriş biçimlerinde de farklılıklar ve bazen sorunlar çıkabilmektedir. Kısaca bir örnek ile anlatırsak, ailesinden sürekli gören bir çocuk yetişkin bir birey haline geldiğinde bu şiddetin izlerini taşımakta ve istemeden de olsa dış dünyaya etkilerini yansıtmaktadır. Yine farklı bir örnek ile aile içinde sürekli sosyal olarak aktif, sevgi ile büyüyen ve sanatsal faaliyetler ile yetişen bir birey yetişkinlik döneminde ailesinden gördüğü bu sevgiyi dış dünyaya da yansıtmak ister. Biz insanlar için eğitim hayatı doğduğumuz andan itibaren başlamaktadır. Aile bu eğitimin en temelini oluşturan ve kişinin benliğini oluşturan önemli bir oluşumdur. Psikoloji biliminde bu konu üzerine yapılmış birçok araştırma hatta denemeler mevcuttur. Örneğin iki ikiz kardeşin doğdukları andan itibaren birbirinden farklı iki aile verilmesi ve bu aileler ile büyümesinin ardından yapılan karşılaştırmada, aynı kan bağından olan bu iki kardeş büyüdükleri koşullar aile içi iletişimin etkisiyle çok farklı iki ayrı insan olarak yetişmişlerdir. Kan bağı aileyi oluşturan önemli etkidir ancak unutulmamalıdır ki temel bir tanımlama dışında aileyi oluşturan en önemli diğer etmenler psikoloji ve eğitim & öğretim açısından gelişmişlik düzeyi olmaktadır. bu gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında dünya geneli ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de belirlenmektedir. Tarihi araştırmalar ışığında ilk aile kavramının antropolojik bir yaklaşıma göre hayatlarını avcılık ve toplayıcılık yaparak sürdüren ilk toplumlarda iş bölümü yaşa ve cinsiyete göre şekillenmiştir. Erkekler avcılık görevini yerini getirirken kadınlar, yabani tahılların toplanması, pişirilmesi ve çocukların yetiştirilmesiyle görevlidirler. Bu toplumlar birçok işlevi yerine getirmede aileye bağımlıydılar. Aile, yiyeceği almalı dağıtmalı, üyelerini korumalı ve çocuklarını eğitmelidir. Tüm fertlerin hayatı nerdeyse aynıdır ve yapılacak ilerde ya ve cinsiyet önemli bir faktördür. Sağlıklı ve yetişkinler, küçük yaşta kilerlere ve yalı olanlara çok fazla sorumluluk vermezler. Doğayı kontrol etmede çok az yeteneğe sahip olan bu topluluklar, yaklaşık bir düzine insandan oluşmaktadır. Çünkü avcılık ve toplayıcılığın temel kaynağı araziler olduğu için, çok sayıda insanın aynı yerde bulunması yiyecek ve gıda bulmada problem oluşturmaktadır. (Mustafa Aydın sistematik aile sosyolojisi kitap)

Aile ve Sanat İlişkisi

Sanatsal yetenek gibi unsurların birçoğunun genetik olarak aileden aktarıldığı bilinmektedir. Genlerle gelen bu yeteneğin keşfedilmesi ve aileler tarafından desteklenmesi bireyin sanatsal gelişimi açısından oldukça önemli olmaktadır. Her yetenek keşfedilmeyi bekler ancak keşfedilmenin ardından gelişime açık olmayan bu konuda destek göremeyen yetenekler bir müddet sonra etkisini kaybetmekte ve yok olmaktadır. Bu durumda aileler çocuklarının yeteneklerinin keşfinde önemli rol oynar. Türkiye’de bireylerin yeteneksel faaliyetleri araştırıldığında belki de birçoğunun var olan yeteneğinden habersiz olduğu görülecektir. Her bireyin kendine özgü bir kişiliği ve bu kişilikle birlikte bir yeteneği bulunmaktadır. Bir çocuğun gelişim ve büyüme çağında örnek aldığı ebeveynin fikir ve davranışları çocuğun yetişkinlik döneminde ki kişiliğini ve gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Tarihin birçok döneminde çocukların yeteneklerine göre eğitildiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminde özellikle de sanatsal alanda yapılan yenilikler hem toplumun sanatla buluşmasını hem de bireyin yeteneğinin keşfi için oldukça önemli olmaktadır. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen tüm bu yenilikler de amaç çağdaş, sanatla iç içe bir Türkiye oluşturmaktır. Bu konuda başarılı örnekler veren Türkiye Cumhuriyeti özünde de sanatı barındıran ve birçok sanatsal faaliyeti bir arda bulunduran bir millet olmuştur.

Ailenin toplum açısından birçok işlevi bulunmaktadır. Bu işlevleriyle ve tanımlarına da bakılarak ailenin toplumun açısından önemi anlaşılabilmektedir. Aile toplumunun devamlılığını sağladığı ve toplumunun değerlerini koruduğu için “AİLE” konusunun önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Ailenin koruma, yetiştirme, eğitim vb. birçok işlevi olmasına karşın, kişinin hayatı için büyük önem taşıyan eğitim- öğretim konusu üzerinde duracak olursak; Çelenk (2003) öğrencinin okul başarısında ailenin önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

“1. Eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların okul başarıları daha yüksektir.

2. Aile bakım, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır .

3. Koruyucu aile yanında kalan çocukların, eğer uygun şefkat ve kurumu sağlandığı takdirde başarılarının yüksek olduğu görülmüştür.

4. Okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu anlaşılmaktadır.”

Yine bu düşüncayı destekler biçimde Tezcan (1985); Eğitimin İşlevi: Çocuğun örgün eğitimini devlet üzerine almıştır. Okula giriş yaşı düşmüş, çıkış yaşı ise yükselmiştir. Bu sebeple okul, bireyin hayatının büyük bir kısmını doldurmaktadır. Yeni tip aile eskiye oranla eğitim konusunda daha ilgili ve bilgilidir. Öğretmenle yakın işbirliği ile ana babalar kendilerine düşen görevi yerine getirebilirler, şeklinde ailenin eğitimsel işlevini açıklamıştır. Ailenin bu işlevi Keçeli ve Kaysılı’ya (2008) göre ise: Ülkemizde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubunun anne ve babalarıyla yapılan bir başka araştırmada, ailenin eğitime katılım düzeylerinin çocukların psiko-sosyal gelişimleri açısından bir farklılaşma yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Ailelerin evde ve okulda çeşitli etkinlikleri sürdürmesine ilişkin davranışlarının, az ortaya çıktığı görülmektedir. Araştırmada ailelerde yaygın olan “öğrenmenin okulda ve öğretmenin sorumluluğunda gerçekleşmesi gerektiği” anlayışının, ev temelli katılım anlayışının yetersiz kalmasında temel etken olduğu düşünülmektedir. Okul ve ailenin işbirliğine dayalı katılımın ise ağırlıklı olarak, ailenin çocuğun gelişimi ve uyumu ile ilgili çeşitli konularda öğretmenden bilgi alması ve öğretmeni bilgilendirmesi şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. (Akman ve Bastık, 2016)

Cumhuriyet Dönemi Türk Aile Yapısı

Yeni modernleşme adımları atan Osmanlı devleti için aile konusu her zaman önemli olmuştur. Ancak aile kavramının hukuki olarak net bir şekilde ele alınarak yasalaştırılması Cumhuriyet ile başlamıştır. Cumhuriyet dönemi İnkılapları ile çağdaş bir toplum yapısına doğru yönelen Türk toplumu için aile hukuku konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

“Atatürk’ün kafasındaki bu değişimin temelleri Cumhuriyet’in ilk yılları ile birlikte atılmaya başlanmıştır. Atatürk devrimleri modern çekirdek aile yapısını Türkiye’de kurmaya ve yerleştirmeye çalışan devrimlerdir. Türkiye’de değişen aile yapısının en önemli hukuksal temeli ise Medeni Kanun’un kabulüdür. Türk Medeni Kanunu, Atatürk devrimlerinin temeli, dinsel hukuk düzeninden laik hukuk düzenine geçişin belgesidir. Türk Medeni Kanunu, kısaca Medeni Kanun’un geçmişi 1923 yılına dayanmaktadır. Atatürk, 1923 yılında Bursa’da halka yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: “Yeni Türkiye, ne zamana ne de ihtiyaca uymayan Mecelle’nin hükümlerine bağlı kalamaz. En uygar uluslar derecesinde hukuk kurallarımızı da iyileştireceğiz. Yüz sene, beş yüz sene, bin sene evvel yaşayan bir toplum için yapılan yasalarla bugünkü toplumu yönetmeye kalkışmak gaflettir, cehalettir.” Medeni Kanun’a genel hatları ile bakacak olursak şunu söyleyebiliriz ki; kadını ve aileyi modernleştirmiş ve oldukça önemli değişimler getirmiştir. Ailenin demokratikleşmesini esas almış Medeni Kanun kadın erkek eşitliği yolunda önemli bir kilometre taşıdır. Medeni Kanun’un Türk toplumuna getirdiği başlıca yenilikler şunlardır: çok eşliliğin kalkması, taraflara eşit boşanma hakkı verilmesi, boşanmanın yargı önünde gerçekleşmesi, kadının mülk edinmede erkekle eşit hale gelmesi, kadın ile erkeğin aynı işte aynı maaş ile çalışabilmesi, çocukların gözetiminin ana-babanın her ikisine birden verilmesi, ölüm halinde çocuğun velayetinin geride kalan eşe verilmesi, mirasın kadın-erkek arasında eşit olarak paylaştırılması, tanıklık hususunda kadının erkekle bir tutulması ve evlenme yaşının kadınlar için 17 erkekler için ise 18 olarak belirlenmesi. Medeni Kanun çekirdek ailenin oluşumu açısından da oldukça önemlidir. Bunun için temel şart kadına özgürlüklerin getirilmesi ve kadını erkekle eşit konuma getirmektir. Yüzyıllardan beri erkeğin egemen olduğu bir toplumda kadının statüsü yükseltilmeye çabalanıyordu, bu gerçekten son derece önemli ve zor bir işti. Medeni Kanun çekirdek ailenin temelini oluşturmasına, çekirdek aileyi oluşturmayı amaçlamasına rağmen geniş aileyi vurgulayan bazı hükümler de içeriyordu. Çünkü o yıllarda ülke savaşılarından yeni çıkmıştı ve kendini toparlamaya çalışıyordu. Ayrıca henüz endüstrileşme sürecinin başındaydı. Tam olarak endüstrileşmemiş yani bu sürece daha yeni giren bir toplumda ise esas olan aile şekli geniş aileydi. Medeni Kanun’da geniş aile ile ilgili bazı hükümler şunlardır: madde 315; yardım edilmediği takdirde zarurete düşecek olan erkek ve kız kardeşe yardımdan söz ediyor ve böylece geniş aileyi ilgilendiren bir husus üzerinde durmuş oluyordu. Yani bu hükme göre akrabalara zaruri durumlarda ekonomik yardım yapılması gerekiyordu. Bu şekil bir maddi yardım sadece geleneksel geniş ailelerde ve geçiş (bağılantılı çekirdek aile) ailelerinde ortaya çıkar. Madde 318 ise ev reisliğinden bahsediyordu. Oysa aile reisliği kavramı sadece tek merkezli geleneksel geniş ailelerde hayat bulabilirdi. Ancak yukarıda örnek verilen, geniş aileyi destekleyici gözükten bu hükümler o günün şartlarından kaynaklanmaktadır. Medeni Kanun’un temelinde her ne kadar kadın erkek eşitliği, ailenin demokratikleştirilme esasları olsa da, o yıllarda kanunların halk tarafından içselleştirilmesi amacıyla kadın erkek eşitliği noktasında halkın kaldıramayacağı radikal kararlar alınamıyordu. Alınacak radikal kararlar halka ait, halkın olamayacaktı. İşte bu nedenle Atatürk kadının durumunu iyileştirmek için aceleci davranıp halkı şaşkına çevirmek istememiştir. Önceleri daha yumuşak kararlar alıp halkı yapmak istediği şeylere hazırlamıştır. Örneğin kadınlara seçme hakkını vermek için 1930 yılına kadar beklemiş, bu hak başta sadece belediye seçimlerinde geçerli kılınmıştır. Kadınlara genel seçimlerde seçme seçilme hakkı ise 1934 yılında verilmiştir. Atatürk bir sözünde şöyle demiştir: ‘Bir şeyi başarmak isteyen bir kimse yeri ve zamanı daima göz önünde bulundurmalıdır.’ İşte bunun için Medeni Kanun’da kadın erkek eşitliği kavramını öksüz bırakacak hükümler de vardır.” (Zafer, 2013 s.129,130)

Tanzimat ile modernleşme adımları atan Osmanlı Devleti aile hukuku konusunda çalışmalar yapmış ancak köklü değişikliklerin temeli Cumhuriyet Dönemi ile başlamış ve bu dönemde yapılan inkılaplar ile Türk toplumu çağdaş bir yapıya doğru yöneltmiştir. Özellikle medeni kanunun yeni Türk toplumunun yapısına uygun olarak hazırlanması ve toplumun ihtiyaçlarını çağın gereklerini karşılayacak şekilde oluşturulması Cumhuriyet dönemi Türk aile yapısının oluşmasında etkilidir.

Cumhuriyet Dönemi Sanat Anlayışı

Osmanlı imparatorluğundaki ekonomik kayıplar ve savaşlar Avrupa da ki gelişmelere uzak kalmamıza sebep olmuştur ancak bu süreç içinde Osmanlı Hükümeti ve Almanya arasında dostluk ilişkileri açısından bazı gelişmeler yaşanmıştır. Almanya da ki yeni tasarım anlayışı Bauhaus okulları ile öncü konumda olması Osmanlı-Almanya arasında Türk Alman birliği kurulmasını önemli ölçüde etkilemiştir. İki ülke arasında kurulan bu bağ ile Türkiye'den Almanya ya sanatçılarımız eğitime gönderilmişlerdir. Yurtdışında ki eğitimlerini tamamlayan sanatçılarımız daha sonra geri döndükleri ülkelerinde öğrendikleri bilgiler ışığında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Yaşanan savaşlar ve zorlu mücadeleler ile yıkılmak üzere olan Osmanlı imparatorluğunun ardından yeni Türkiye'nin temelleri çağdaşlık, kültür ve sanat temelinde oluşturulmaya başlanmıştır. Bu modernleşme hareketleri cumhuriyet öncesinde başlamış olsa da cumhuriyet ile nihayet temellendirilmiştir. Özellikle bu alan da yapılan yenilikler devrimler ve devlet eliyle oluşturulan kurumlar Türkiye için sanatın Türk toplumunda yer bulmasını sağlamıştır. Atatürk'ün birçok konuşmasında da değindi gibi sanat bir toplumun gelişmesinde ki en önemli parçalardan biridir. Sanattan uzak toplumların gelişime kapalı olduğu görülmektedir. Sanatsız kalan bir toplumun gelişime kapalı olacağını her konuşmasında vurgulayan Atatürk. Gelişim ve değişimin bir parçası olan sanatı hayatının merkezine alıp bu alanda başlattığı yenilikler ve devamlılıkları sanatın önemli adımlarıdır;

“*3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu.

*21 Nisan 1924 İstanbul Darülfünunu'na tüzel kişilik verilmesi.

*1924 Anayasa'da ilköğretimin zorunlu ve parasız olduğunun yer alması.

*Nisan 1924 İstanbul'daki eski saray orkestrasının Ankara'ya taşınması.

*Ankara'da Musiki Muallim Mektebi'nin kurulmasının kararlaştırılması.

*5 Kasım 1925 Ankara Hukuk Mektebi'nin açılması.

*30 Kasım 1925 Tekke, türbe ve zaviyelerin kapatılıp tarikatların yasaklanması.

*26 Aralık 1925 Uluslararası Takvim ve Saatin Kabulü.

*Mart 1926 İstanbul Belediye Konservatuarı'nda (Darüelhan) Alaturka Musiki eğitiminin kaldırılması.

*1926 Her kademedeki eğitimin parasız olmasının kabul edilmesi.

*3 Ekim 1926 İstanbul Sarayburnu'nda Cumhuriyet'in ilk anıt heykeli olan Atatürk anıtının açılması.

*27 Kasım 1927 Ankara Ulus Meydanı'nda Zafer Anıtı'nın yaptırılması.

*3 Şubat 1927 Ankara Etnoğrafya Müzesi'nin açılması.

*27 Mayıs 1928 Latin harflerinin kabulü.

*1 Kasım 1928 Yeni alfabenin kabulü.

*1 Ocak 1929 Millet Mekteplerinin açılması.

*15 Nisan 1931 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin kurulması.

*19 Şubat 1932 Halkevlerinin kurulması.

*12 Temmuz 1932 Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulması.

*1 Ağustos 1933 İstanbul Üniversitesi'nin kurulması ve ilk üniversite yasasının çıkışı.

*1933 Topkapı Sarayı'nın Müze olarak halka açılması.

*1934 Ayasofya'nın müze olarak açılması.

*Ağustos 1936 Ankara'da Devlet Konservatuarı'nın açılması.

*1937 İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı Veliaht dairesinde Resim Heykel Müzesi'nin açılması.

*17 Nisan 1940 Köy Enstitülerinin kurulması.

*1946 Ankara'da Milli Kütüphane'nin açılması.

*1949 Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün kurulması. “(URL1)

Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün isteği üzerine de birçok sanatçımız yurtdışı eğitimlerine gönderilerek batılı tarzda sanatın, modern adımları atılmış oldu. Yeni bir kimlik kazandırılmaya çalışılan Türkiye Cumhuriyeti ve toplum yapısı için batılı anlamda ilk adımlar, sanatsal çalışmaların örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bu dönem sanatçıları ele alacak olursak özellikle İhap Hulusi Görey ve Türk Beşleri modern Türkiye'nin oluşumunda büyük rol oynamaktadır.

Resim 1. İhap Hulusi Görey

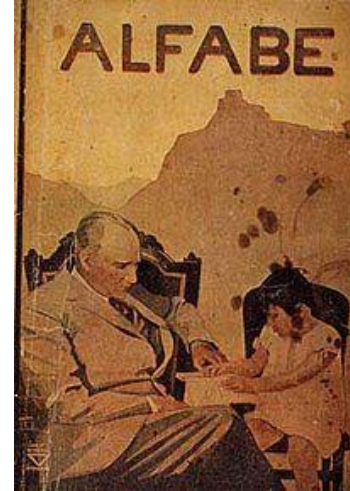
1898’de Mısır’ın Kahire şehrinde doğan İhap Hulusi, ilk ve orta tahsilini Kahire’nin İngiliz okullarında yapmıştır. 1920 yılında resim eğitimi almak üzere Almanya’ya gitmiş, önce Münih’te Haimann Schule’ye devam ederek tahsilini tamamlayıp yurda dönmüştür. Dolayısı ile O, Türkiye’ye dönüş yaptıktan sonra batılı bir anlayışla afiş tasarımlarının ilk örneklerini vermiştir. 1928 yılında afiş çalışmalarına yoğunluk veren İhap Hulusi Görey 1928-1975 yılları arasında Tayyare Bileti, yeni adıyla Milli Piyango İdaresi için afiş ve bilet çalışmaları yapmıştır. Bunların dışında Ziraat Bankası, İş Bankası, Sümer Bank, Kızılay, Yeşilay, Akbaba Dergisi, Kulüp Rakısı, Birinci Sigarası, Bayer, Kurukahveci Mehmet Efendi ve daha birçok firmanın grafik tasarım ürünlerini yapmıştır. Arapça, Almanca, İngilizce ve Fransızca bilmesi nedeniyle Dışişleri Bakanlığı’nda çalışması istenmiş, ancak o eğitimi aldığı alanda çalışmayı tercih etmiştir. Akbaba’da Münih Fehim ve Ramiz’le birlikte çalışmıştır. Daha sonra afiş çalışmalarına ağırlık veren İhap Hulusi, afişi yaparken buluşun önemine değinerek “*seyredenlerin ilgisini çekmeli ve düşündürmeli*” diye tasarım yapmanın ilkelerini oluşturmaya başlamıştır. İhap Hulusi’nin Cumhuriyete olan katkısı ve yaptığı birçok modern, batılı anlamdaki çalışmaları ile Cumhuriyeti Afişleyen adam olarak anılmaktadır. Yaptığı tüm çalışmalarında Türk toplumunu modern kıyafetler ile resmeden Görey Türk grafik sanatının kurucusu ve reklamcılığın ilk büyük isimlerinden biri olmuştur.

Resim 2. İhap Hulusi Görey

Resim 3. İhap Hulusi Görey

Resim 4. İhap Hulusi Görey

Türk Beşleri

Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde eserleriyle kendilerinden söz ettirmiş aşağıdaki beş Klasik Batı Müziği bestecisini bir arada tarif etmek için kullanılan uluslararası bir deyimdir. Türk müziği için çok önemlidirler. Bu kişiler:

- Ahmet Adnan Saygun
- Ulvi Cemal Erkin
- Cemal Reşit Rey
- Hasan Ferit Alnar
- Necil Kazım Akses

Hepsinin ortak özelliği 1900'lerin başında doğmuş olmalarıdır ve Atatürk'ün eğitim için yurt dışına gönderdiği sanatçılardır. Farklı ailelerde, farklı kültürlerde ve farklı ortamlarda yetiştirildiler. Doğdukları dönem Osmanlı'da padişahlık dönemiydi. Cumhuriyetin ilanı ve tekkelerin kapatılmasıyla birlikte, Türk müziği yapılmak istendi. Bu beş kişi devlet tarafından eğitim için yurt dışına gönderildi ve gelip Türk halk şarkılarını yeniden yorumladılar. Bu konuda bu uygulamayı daha önce yapan Rusya, Macaristan ve İspanya örnek alındı. 1904 – Babası yazar ve Osmanlı'da bir diplomat. 1904 yılında görev nedeniyle Kudüs'teler. Ekrem adında bir oğulları var. O yıl doğan oğullarına da Cemal ismini verdiler. Cemal Reşit Rey. Değişik görevler nedeniyle 1913'te Paris'e gittiler. Cemal henüz 9 yaşındaydı ve çok iyi piyano çalıyordu. 1914'te savaş nedeniyle Cenevre'ye gittiler. Cemal eğitimine konservatuvar 'da devam etti. Bestecilik ve orkestra şefliği dersleri de aldı. 1923'te İstanbul'a dönüp konservatuvarda hocalık yaptı ve Şehir Orkestrasını kurdu. Hayatında 3 dönem var.1930'a kadar dönemde Fransa'da: bu dönemde Fransız besteleri yaptı. 1950'lere kadar olan dönemde mistik müziğe yöneldi. Daha sonra doğu ve batı müziklerini birlikte işlemeye başladı. Kanto'lar batı'nın şarkılarıdır. Ekrem'le birlikte Türk kantoları bestelediler. En önemlisi Lüküs Hayat. Bir diğer önemli eseri: Enstantaneler. 81 yaşına kadar Mimar Sinan Üniversitesi Konservatuvarı'nda bestecilik dersleri verdi. 1906 – Ulvi Cemal Erkin. Müzikle uğraşan İstanbullu bir ailede doğdu. İlk müzik derslerini annesinden, daha sonra da yabancı bir piyanistten aldı. 1925'te Paris'e eğitime gönderildi. 1930'da geri dönüp piyano ve beste eğitimci olarak hocalık yapmaya başlamıştır. Köçekçeler yazmıştır (oyun havası tarzında Türk müziği). 1906 – Yine İstanbullu bir ailenin çocuğu: Hasan Ferit Alnar. Daha çok geleneksel müzikle uğraşan bir aile. Kanuna yeteneği olduğunu gören ailesi bu konuda eğitim almış. Hasan Ferit Alnar, devlet tarafından farklı bir eğitim alması için Viyana'ya gönderilmiş. Dünyanın ilk kanun konçertosunu yazmıştır. 1907 – İzmirli müziksever bir ailenin çocuğu Ahmed Adnan Saygun. Müziğe yetenekli olduğunu gören ailesi

10'lu yaşlarının başında müzik eğitime başlattı. Devlet tarafından Paris'e eğitime gönderildi. Daha sonra folklör ustası Bela Bartok ile halk müziklerini derlediler. Yazdığı Yunus Emre Oratoryosu 1947'de Paris'te de seslendirildi. 1908 – İstanbullu müziksever bir ailenin çocuğu Necil Kazım Akses. İstanbul Erkek Lisesi'nde lise eğitimi almış ve viyolonsel çalmıştır. Devlet tarafından eğitim için Viyana'ya gönderilmiştir. Daha sonra piyano için minyatürler yazmıştır. Yani derinliği, perspektifi olmayan fakat bir olayı anlatan minimalist eserler.(URL:2)

KAYNAKLAR

Akman, Ö. Ve Bastık, U. *Sosyal Bilimler Ders Kitaplarında İhtilaflı Konular İçerisinde Yer Alan 'Aile' Kavramının İncelenmesi: Bir İçerik Analizi*. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (2016).

Alakuş, A. O. Ve Mercin, L. *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi (2016).

Pehlivan, O. *Aile Tanımı Ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara (2017).

Zafer, A.B. *Cumhuriyet İle Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu*. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Faültesi Sosyal Bilimler Dergisi (2013).

URL1:

<https://www.altayli.net/cumhuriyet-doneminde-sanat.html> Sayfa 3 / 6

Cumhuriyet Döneminde Sanat

Erişim: 30.11.2021 15:27

URL2:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Türk_Beşleri

Erişim: 30.11.2021 17:12

Görsel 1-2-3-4:

<https://www.deviantart.com/ihaphulusi/art/is-bankasi-ikramiye-146504856>

Erişim: 27.11.2021 14.30

Görsel 5:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Türk_Beşleri

Erişim: 30.11.2021 17:12

abstract

The concept of family constitutes the basic structure of every country and society. Even if it is mentioned as the smallest part of the society in the definitions, in short, it should be known that it has a structure that includes many concepts and fields with its wide scope, is affected, and can affect. In terms of history, the first emergence of the concept of family is not known for sure, but if it is thought to have such a deep-rooted history and history while talking about the existence of a structure that has been known for centuries, the extent of its developments and interactions are the subject of research and examination in many areas. Many changes are seen in the process from the primitive matriarchal family structure to the family structure after the industrial revolution and today's urban families. When we start to examine these different family structures, similar and different aspects become evident. In particular, factors such as different cultural structures of societies and the requirements of the age have affected family structures. By considering this difference, the limitation of the article, the family structure of the Turkish society in the republican period, and the role of art in this structure are the main subjects. For the Turkish people, who went through a difficult life struggle before the republican period, the revolutions and developments that took place in this period were also effective in the family structure. This structure, which finds itself in innovations and changes that it has not encountered before, is an example of how the existing potential comes to light. Turkish culture has a rich structure compared to many nations. In this structure, there are music, painting, dance, food, literature, and many other areas. When each of the works of this nation, which has a deep-rooted history, is examined, it is witnessed that many cultural and historical actions such as the conditions and life of that period are successfully exhibited in art. The concept and structure of the family existing in all these processes has gone towards differentiation with the change of living conditions. The concept of family image in the understanding of art, which is considered socially and artistically; The view of Turkish society towards art bears witness in terms of its approach. Another process is to examine the worldwide family's approach to art and the effects of the dimensions of this approach in Turkish society, and the main purpose of the research is the family image in the art understanding of the republican period.

Keywords: Family, Republic, Art,

